

ЈОВАН ЦВИЈИЋ: ЖИВОТ, ДЕЛО, ВРЕМЕ
ПОВОДОМ 150 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА

Уредници

Видојко Јовић и Александар Косић

Издају

*Српска академија наука и уметности
Географски институт „Јован Цвијић“ САНУ*

Ликовно-графичка опрема

ОЦМ, Београд

Дизајн корица

Драјана Лацмановић

Припрема за штампу

Досије студио, Београд

Лектор и коректор

Ирена Пойовић Григоров

Штампа

ЈП Службени гласник, Београд

Тираж: 500 примерака

ISBN 978-86-7025-677-4

© Српска академија наука и уметности, 2015.

Издавање ове монографије помогнуто је средствима Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, Министарства културе и информисања Републике Србије и Секретаријата за културу града Београда.

ЈОВАН ЦВИЈИЋ ЖИВОТ, ДЕЛО, ВРЕМЕ

ПОВОДОМ 150 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ГЕОГРАФСКИ ИНСТИТУТ „ЈОВАН ЦВИЈИЋ“ САНУ

САДРЖАЈ

7 | Реч уредника

ЖИВОТ НАУЧНИКА

- 11 | Стеван М. Станковић, *Јован Цвијић: Биографија*
79 | Мира Радојевић, *Јован Цвијић у друштвено-политичком животу српске и југословенске државе*
97 | Софија Божић, *Јован Цвијић и Српска краљевска академија*

ПУТЕВИ ИСТРАЖИВАЊА

- 111 | Зоран Стевановић, *Јован Цвијић: Оснивач карстологије и карстне хидрогеологије*
141 | Срђан Белиј, *Јован Цвијић и истраживање трајова лацијације на Балканском полуострву*
151 | Јелена Ђалић, *Научни допринос Јована Цвијића у области опште геоморфологије*
159 | Александар Грубић, *Тектоника у делу Јована Цвијића*
177 | Мирко Грчић, *Цвијићева антропогеографска школа*
183 | Мирко Грчић, *Цвијићева истраживања становништва и миграција*
191 | Слободан Ђурчић, *Насеља у радовима Јована Цвијића*
199 | Мирко Грчић, *Цвијићева политичка антропогеографија*
205 | Драгана С. Радојичић, *Јован Цвијић и „наука о народу“*

ПИСМА И БЕЛЕЖНИЦЕ

- 213 | Видојко Јовић и Миле Станић, *Преписка Јована Цвијића*
233 | Јелена Ђалић и Марија Стошић, *Теренске бележнице Јована Цвијића*

ЈОВАН ЦВИЈИЋ: БИБЛИОГРАФИЈА

- 253 | Библиографија Јована Цвијића
265 | Одабрани радови о Јовану Цвијићу
269 | Референце
283 | Ликовни прилози (извори)

ЈОВАН ЦВИЈИЋ И СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА

Софија Божић

Институт за новију историју Србије, Београд

Јован Цвијић је као млад човек стекао велики углед у оновременој научној заједници. О томе недвосмислено говори податак из његове биографије да је редовни професор Велике школе у Београду постао већ као двадесетосмогодишњак (1893), пошто је одбранио докторску дисертацију код истакнутих стручњака на Бечком универзитету. Цвијићев научни рад није остао незапажен ни међу члановима Српске краљевске академије (СКА), који су га примили у своје редове само неколико година касније.

Пријем у чланство Српске краљевске академије

На Цвијићево име у *Годишњаку СКА* први пут се наилази већ 1894. године када је, на седници Академије природних наука одржаној 7. септембра, секретар Милан Ђ. Милићевић представио његову научну расправу „Пећине и подземна хидрографија у Источној Србији“, а присутни академици одлучили да тај рад буде објављен у *Гласу Српске краљевске академије*.¹ Већ годину и по дана касније, Цвијић се нашао међу „евентуалним“ кандидатима за редовне

---

¹ Ради објављивања резултата истраживања чланова СКА, чланака и расправа, Академија је покренула научни часопис *Глас Српске краљевске академије*. У *Гласу СКА* првог разреда објављивани су радови из природних наука, а у *Гласу СКА* другог разреда радови из филозофских, језичких, правних и историјских наука.

чланове Академије друштвених наука, који су представљали неку врсту резерве која ће добити прилику да буде изабрана уколико буду одбијени прави кандидати за редовне чланове, а истовремено се нашао и међу кандидатима за „дописнике“ Академије друштвених наука, у оба случаја на предлог Јована Жујовића. На гласању за кандидате који су предложени за „евентуалне“ редовне чланове, обављеном на Главном годишњем скупу СКА 5/17. фебруара 1896. године, добио је четрнаест гласова, седам академика није било сагласно с предлогом, а два су била уздржана. Када се, потом, на истој седници приступило гласању за дописне чланове, већ у првом кругу добио је осамнаест гласова и одмах је проглашен за „дописника“ Академије друштвених наука. На Главном годишњем скупу СКА, одржаном 4/16. фебруара 1899. године, изабран је за „правог“, односно редовног члана Академије природних наука, већином од петнаест гласова. За приступну академску беседу одабрао је расправу „О структури и подели планина на Балканском полуострву“, а Академија је одобрила предложену тему. На свечаном скупу 2/14. јануара 1900. године, који је отворио председник СКА Сима Лозанић, Цвијић је прочитао приступни говор, с пажњом је саслушан и на крају бурно поздрављен од присутних. Председник Лозанић затворио је скуп проглашавајући новог академика речима: „Наш нови друг г. д-р Јован Цвијић приказао је ову своју интересну расправу Академији природних наука на њеном скупу од 1. децембра прошле године, и том је приликом та академија изјавила једногласно: да она сматра овај велики рад изабраног академика као један важан нови прилог за познавање склопа и постанка Балканског Полуострва, а та нам је тековина у толико милија, јер нас ближе упознаје с комадом земље, на коме ми живимо. Изабрани академик г. Цвијић испунио је овом расправом погодбе члана 14. основног закона Академијина; зато га по праву, које ми тај члан даје, проглашавам за правога члана Српске Краљевске Академије и уводим га у сва права њена.“

Чим је изабран за редовног члана СКА, Цвијић је ушао у тек основан (1898) Етнографски одбор, преузимајући рад на испитивању српских села, који је претходно већ био започет у Географском заводу Велике школе. На свечаном годишњем скупу 1900. године поднео је извештај о раду у претходној години, констатујући да је испитивање села у Србији већ толико одмакло да би тај посао ускоро могао бити завршен и заокружен дефинитивним сређивањем прикупљеног материјала и извођењем закључака.

Сима Лозанић (1847–1935), хемичар, први ректор Универзитета у Београду и председник Српске краљевске академије 1899–1900. и 1903–1906. године

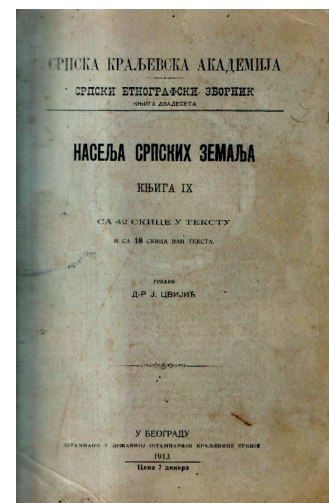
Због тога је више пажње посвећено селима у Босни и Херцеговини, Новопазарском санџаку, Црној Гори, Далмацији, Старој Србији и Македонији и управо је у земљама изван Србије, како је Цвијић наговестио у извештају, било тежиште рада следећих година. Ради скупљања потребних података он је направио мрежу сарадника: гимназијских професора, трговаца, учитеља, свештеника и других образованијих људи из локалних средина који су радили према методолошким упутствима која је написао 1896. године. Стварање такве мреже успело је захваљујући чињеници да су се појединци, вођени патриотизмом, добровољно пријављивали за сарадњу. На основу тако прикупљених података настао је низ монографија (24), које су објављене у серијама Академијиног *Српској етнографској зборника* „Насеља и порекло становништва“ и „Живот и обичаји народни“.

Као члан Српске краљевске академије, Цвијић је у раду Академије природних наука био присутан приказивањем својих дела и одлуком да се штампају у *Гласу*, мада су његове активности обухватале и реферисање о прилозима других аутора.

Осим поменуте расправе о пећинама и подземној хидрографији у источној Србији, међу Цвијићевим делима приказаним на седницама одсека природних наука, поред одлука да се штампају у *Гласу* налазе се и бројни радови из различитих области Цвијићевих истраживања. Српска краљевска академија штампала је нека Цвијићева дела и у виду посебних публикација. Пошто је на седници Академије природних наука 7. јануара 1901. године представио своје дело *Основе за географију и геологију Македоније и Сџаре Србије*, донета је одлука да се оно објави као посебно издање. Српска краљевска академија је била издавач још неких Цвијићевих рукописа, међу којима су: *Геолошки атлас Македоније и Сџаре Србије* (1903), *Језера Македоније, Сџаре Србије и Еџира* (1902), *Антропогеографски проблеми Балканској полуострва* (1902), *Метанастазичка крепања, њихови узроци и последице*, (1922).

Осим што је издавала његова дела, СКА је и добијала на дар од Цвијића књиге које је објављивао у иностранству: 1906. године примила је као поклон дело *Remarks on the Ethnography of the Macedonian Slavs*, објављено исте године у Лондону, а Академији је поклонито и своју преписку са Иларионом Руварцем.

Цвијић се заузимао за то да се Академијина издања достављају заинтересованим појединцима, као што су били Дионисије

Примерак *Српској етнографској зборника* (*Насеља српских земаља*, књига IX) из 1913. године, који је уредио Јован Цвијић.

Јован Цвијић у време када је примљен у Српску краљевску академију.

Миковић, управитељ манастира Бање у Далмацији, коме је била потребна прва књига „Насеља“, и Јаков Поповић, свештеник у Јајцу, који је тражио прву и другу књигу „Насеља“. С тим у вези, Председништво је одлучило да Цвијићу изађе у сусрет и пошаље тражена дела, док је одбило да, такође на његову молбу, поклони Министарству спољних послова седам примерака књиге *Основе за географију и геологију Македоније и Сјаре Србије*, доневши одлуку да их Министарство може купити по повлашћеној цени, с попустом од 30 %, али да их не може добити бесплатно.

Више пута је Цвијић именован за референта одређених дела различитих аутора. Пошто би донео своје стручно мишљење и саопштио га колегама с Одељења, ти текстови су прихватани за објављивање у *Гласу* или *Сјоменику*, у појединим случајевима уз захтев да се претходно уваже одређене примедбе и изврше извесне корекције.

Један број чланова СКА био је примљен у ту установу на Цвијићев предлог. За редовног члана Академије природних наука препоручио је Живојина Ђорђевића, редовног професора Београдског универзитета, а за дописне чланове Милутина Миланковића, редовног професора Београдског универзитета, Петра Ђорђевића, начелника Министарства привреде, и Ивана Ђају, ванредног професора Београдског универзитета. Са Јованом Жујовићем и Симом Лозанићем предложио је за дописне чланове Дагласа Џонсона, америчког географа, председника Националне академије наука у Њујорку, а са Симом Лозанићем Јураја Мајцена, загребачког универзитетског професора, и Артура Франковића-Гаваца, редовног члана Југославенске академије знаности и умјетности (ЈАЗУ). За дописне чланове Академије друштвених наука препоручио је, са Јованом Жујовићем и Слободаном Јовановићем, Огиста Говена, француског публицисту, а са Љубом Стојановићем, Слободаном Јовановићем, Александром Белићем и Јованом Жујовићем, Жана Бришнеа, професора *Colège de France*, Тихомира Ђорђевића и Јована Ердељановића, ванредне професоре Београдског универзитета.

У СКА Цвијић се бавио стручним питањима, али је повремено добијао и административна задужења. Када је на скупу целокупне Академије, 9. јануара 1900. године, измењена трочлана комисија (С. Лозанић, Ј. Мишковић, Љ. Стојановић) за контролу финансијског пословања СКА, одређен је да, заједно са Михајлом Валтровићем, замени Лозанића и Мишковића, који због других обавеза нису могли да испуне тај задатак. Исто задужење Цвијић је добијао и у наредном периоду: са Михаилом Петровићем и Јованом

Милутин Миланковић (1879–1958),
климатолог, астроном, геофизичар, један
од најзначајнијих српских научника

Иван Ђаја (1884–1957), физиолог и
биолог, члан Француске академије наука,
оснивач Београдске физиолошке школе

Туроманом ушао је у комисију која је требало да провери рачуне СКА за 1900, а са Љубомиром Јовановићем и Љубомиром Клерићем за 1903. годину.

Када је на седници целокупне Академије, 13. јануара 1905. године, прочитана и прихваћена оставка академика Јована Мишковића на чланство у одбору Задужбине Нићифора Дучића, на његово место изабран је Цвијић. У периодима одсуствовања због теренских истраживања, ослањао се на Јована Томића и Стојана Новаковића: када су пристигли радови на конкурс за награду Дучићевог фонда, Томић и Новаковић су их прегледали и оценили, а затим обавестили Цвијића о вредности рукописа, тражећи да се или сагласи с њиховим ставом или да му пошаљу рукописе како би их и сам прегледао. Захваљујући Цвијићевом позитивном реферату, поднетом на седници Председништва 28. јануара 1924. године, награду Дучићеве задужбине те године добио је Светозар Томић за рад „Пива и Пивљани“.

Цвијић је био ангажован и у преговорима СКА и ЈАЗУ у Загребу поводом израде *Јуџословенске енциклопедије*. На седници Председништва Академије 14. маја 1911. године изабрани су Стојан Новаковић, председник, Јован Цвијић и Александар Белић ради вођења разговора у име СКА са члановима ЈАЗУ о пројекту енциклопедије и постављени су општи принципи о писању одредница и начину решавања спорних питања, на којима ће се инсистирати у Загребу. На седници Председништва 1. јуна 1911. године, председник Стојан Новаковић саопштио је резултате договора који су он, Цвијић и Белић постигли са загребачким колегама.

Цвијић је учествовао и у решавању спора између СКА и Бугарске академије наука. Када је 1913. године, после Првог балканског рата, питање поделе ослобођених територија, тачније, питање Македоније, почело да нарушава односе Србије и Бугарске, у кампању за присаједињење Македоније Бугарској укључила се и Бугарска академија наука, подржавши на тај начин владу своје земље. Бугарски академици су заступали тезу, која је изнета у циркуларном писму упућеном највишим установама науке и културе у свим словенским земљама, да су македонски Словени бугарске националности и да су изложени неправедним прогонима српске власти на простору који се, после Првог балканског рата, нашао под њеном контролом. То писмо, насловљено „Изјава“, примила је и СКА. Њен

Стојан Новаковић (1842–1915),
председник владе Краљевине Србије,
филолог, председник Српске краљевске
академије од 1906. до 1915. године

Александар Белић (1876–1960),
лингвиста, председник Академије од
1937. до 1960. године

председник Стојан Новаковић одмах га је упутио Јовану Цвијићу, као компетентној особи за питања у њему покренута, како би чуо његово мишљење о томе да ли би СКА требало да предузме неке кораке. Цвијић је вратио Новаковићу „овај бедни спис бугарске Академије“, како је у пропратном писму назвао „Изјаву“, и заузео став да на њу не треба реаговати. Но, пошто је на састанку чланова СКА 6. маја 1913. године закључено да треба одговорити бугарским колегама, Цвијић се ипак укључио у тај подухват тако што је читао текст који је саставио за то задужен академик Љубомир Стојановић, уз помоћ Слободана Јовановића, и давао своје сугестије. О томе сведочи неколико бележака на маргинама Стојановићевог текста и кратка констатација на полеђини да се слаже с његовим формулацијама.

Председник Српске краљевске академије

Пошто је једном, а према неким истраживањима и два пута, био секретар Академије природних наука, и то од 22. фебруара 1904. до 22. фебруара 1905.² и, можда, од 22. фебруара 1911. до 22. фебруара 1912. године,³ Цвијић је од 12. априла 1921. године заузимао положај председника Српске краљевске академије, наследивши на том месту Јована Жујовића. На крају мандата, који је истицао у марту 1924. године, обратио се министру просвете молбом да на функцију председника за наредни период постави неког другог академика јер ће њега у савесном управљању већ веома разгранатим научним радом Академије и започетим подизањем посебне зграде за потребе СКА ометати велике, дуготрајне

2 Васа Чубриловић истиче да је Цвијић био секретар Одељења природних наука само једном, 1903/1904. (Чубриловић, 1987, 47), док подаци из *Годишњака* говоре да је за секретара изабран на Главном годишњем скупу 30. јануара 1904. (*Годишњак СКА XVII*, 1904, 136).

3 За податак да је Цвијић и други пут био секретар, наведен у: Никић *et al.*, 2007, 348, 379, нисмо успели да нађемо потврду у *Годишњаку*. У *Годишњаку СКА XXV*, 1912, 3, као секретар Академије природних наука 1911. године наведен је Јован М. Жујовић. То се слаже с тврдњом В. Чубриловића да је Цвијић био само једном секретар Одељења.

обавезе на писању дела *Геоморфологија* и путовање у Париз ради држања предавања на Сорбони. Међутим, Цвијићева молба није била услишена: краљевим указом од 12. марта 1924. поново је постављен за председника СКА, за период 1924–1926. године. На тој функцији Цвијића је затекла и смрт, 16. јануара 1927. године.

Већ на почетку првог мандата, 9. маја 1921. године, Цвијић је пред СКА изашао с планом „колективних послова“ у Академији. Као најважнији задатак који се налази пред њом истакао је „усавршавање рада, плана и метода за етнографски рад и публикације“, због тога што етнографски подаци брзо и неповратно нестају, те их треба предано прикупљати док још постоје. Незадовољан резултатима постигнутим у раду на *Речнику српској књижевној језика*, констатовао је да се мора одредити организатор тог посла и уредник. Као приоритетан задатак истакао је и издавање историјских извора за националну историју и културу. Императивна је била и сарадња с научним установама из иностранства, пошто је СКА, ступивши у Међународни савез академија, преузела обавезу да учествује у раду „Испитивачког комитета“, задуженог за развој и координисање истраживања која изискују међународну сарадњу. Како међународни Савез академија намерава да се бави првенствено геофизичким проблемима, СКА и ЈАЗУ морале би да формирају посебан одбор за та питања, који би сарађивао с међународним „Истраживачким комитетом“. Претходно би било неопходно основати Геофизички институт који би, под руководством Академија у Београду и Загребу, управљао радом већ постојећих установа тог профила. С Геофизичким институтом требало би повезати и „станицу“ за испитивање Јадранског мора, о чему су већ почели преговори између СКА и ЈАЗУ. Цвијић је, такође, инсистирао на бољој организацији музеја, нарочито Народног и Етнографског, као и на тешњем повезивању двеју Академија и Дубровачког архива. Да би се испунили сви постављени задаци, требало би успоставити сарадњу са стручњацима изван СКА, наговештавао је Цвијић у свом програмском говору, а најталентованији међу њима биће примљени у Академију. Исто тако, предвиђао је и задуживање већег броја академика општим пословима од значаја за поједине одсеке и целу Академију.

На свечаном годишњем скупу од 7. марта/22. фебруара 1922. године, Цвијић је изнео резултате постигнуте током 1921. године, прве године његовог мандата. У том говору истакао је да је СКА, после свих ратних и поратних невоља, успела да се потпуно опорави. Научни рад је достигао ниво који је имао у претходним, мирнодопским годинама, чак их у извесној мери и превазишавши. Одштампано је двадесет публикација с многобројним расправама и прилозима, а једанаест публикација се налази у штампи. Припремање средстава за будуће научнике приходима који ће се обезбедити подизањем зграде СКА и рад на организацији „колективних научних послова“ дали су пуне резултате тек у идућим деценијама. Академија настоји да делује у духу традиција које је успоставио Св. Сава, нагласио је њен председник, односно поставља темеље за будућност. На пољу организације „колективних научних послова“ ради се у четири правца. Прикупља се грађа о насељима и пореклу становништва и народном животу и обичајима. Прикупљају се и

објављују документа из националне историје, језика и књижевности (донет је програм, формиран Одбор, почело је систематско исписивање грађе из бечких архива, откупљени су исписи из Вараждинског архива и друго) и, с тим у вези, састављен је пројекат закона о очувању старина који је Академија поднела министру просвете. Припремљен је албум задужбина и уметнички илустрована збирка изабраних народних песама, а Академија учествује у обнављању археолошког друштва. На *Речнику српској књижевној језика* ради се под новим руководством и са новим сарадницима, а настављен је и пре рата започет рад на испитивању дијалеката. Када Академија обезбеди већа материјална средства, предвиђено је да се посвети и организовању научних експедиција и разних других научних подухвата. Због боље комуникације с међународном научном заједницом, у *Гласу Академије природних наука* приступило се објављивању резимеа на француском језику. С обзиром на обавезе преузете приступањем Међународном савезу академија које се односе на серију геофизичких истраживања, предложено је оснивање Геофизичког и геодетског института. Прихваћене су и одређене обавезе у области историјских наука. Започети су разговори о сарадњи са ЈАЗУ, која би се односила на оснивање биолошке станице за биолошка али и океанографска истраживања на Јадрану, утврђивање научне терминологије и издавање јужнословенске енциклопедије. У току су били и преговори о сарадњи с два академијама у Чехословачкој. Своје излагање Цвијић је завршио констатацијом да су за све започете послове потребне деценије систематског и континуираног рада, као и много већи број сарадника од оног који је тренутно ангажован.

У говору одржаном на свечаном годишњем скупу СКА 6. марта 1924. године, Цвијић је нагласио да је организација научног рада, главни предуслов за остваривање планираних задатака у области истраживања језика и обичаја народа, објављивања историјских извора и проучавања природне средине. Бољој организацији, према његовом мишљењу, стоји на путу недостатак финансијских средстава. Због тога се приступило подизању зграде која се управо завршава и чије ће просторије бити издате под закуп, како би се будућим нараштајима обезбедила чврста материјална основа за неметано бављење научним радом.⁴ Цвијић је у свом говору наговестио и могућност проширења СКА припадницима појединих струка које нису имале представнике у дотадашњем саставу, ради чега би могло доћи до измене, у извесној мери застарелог, Закона о Академији.

Председник је даље говорио о редовном члану Академије Ватрославу Јагићу, поводом његове смрти. Хрватског научника је представио као изузетног интелектуалца, заслужног пре свега за увођење словенске филологије у европску науку. Цвијић је дотакао и актуелно питање српско-хрватских односа, изражавајући уверење да ће се Срби и Хрвати који су, према његовом мишљењу, исти народ, и поред свих неспоразума и судара, стопити у једну националну целину. Главни поборници идеје народног јединства треба да

---

4 Ради прибављања неопходних средстава за подизање палате СКА, Цвијић је 1922. године узео зајам код Управе фондова.

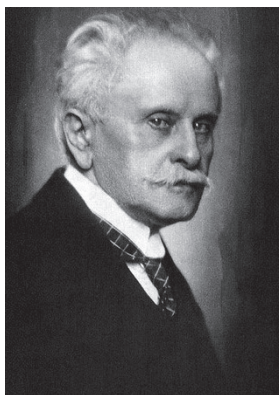
Зграда Српске краљевске академије у изградњи

буду научне установе и научници, књижевници и уметници, уверавао је Цвијић окупљене колеге и осталу публику, насупротив разорном утицају страначких и личних интереса који драстично успорава и отежава успостављање јединства. Ипак, према мишљењу председника СКА, период бурног превирања не може још дуго трајати. Страсти ће се ускоро смирити, али ни после тог преокрета српско-хрватске односе неће обележавати потпуни склад и спокојство јер је изједначавање Срба и Хрвата дуготрајан историјски процес. Своје излагање завршио је речима које су изражавале његово схватање „јавног рада“ и које су биле нека врста савета југословенским политичарима: да се у политици мудрост огледа у уочавању и коришћењу елемената који доприносе зближавању, а не у подстицању тензија и сукоба, те како ће за јединство у држави највише учинити смерни и скрушени који мирно приме и отрпе многе неправде и увреде.

На свечаном годишњем скупу СКА, у марту 1924. године, Цвијић је говорио и о америчком председнику Вудроу Вилсону, такође поводом његове смрти. Одајући почаст Вилсону, Цвијић је подсетио аудиторијум на његових Четрнаест тачака којима се заузео за право народа на самоопредељење и окарактерисао га као једног од „најсветлијих и најправичнијих духова новог времена“. Цвијић је у СКА одржао још неколико запажених говора у част нових чланова Академије и говор на свечаном скупу СКА поводом прославе стогодишњице рођења Ђуре Даничића, 18. октобра 1925. године.

Наговештавајући у свом програму интензивније контакте између СКА и ЈАЗУ, сам Цвијић је одржавао срдчане, пријатељске односе са чланом, а касније и председником (1924–1933) ЈАЗУ Гавром Манојловићем. Према свему судећи, сусрели су се више пута, када је Цвијић пролазио кроз Загреб на својим честим путовањима или када је

Гавро Манојловић (1856–1939), историчар, председник Југославенске академије знаности и умјетности од 1924. до 1933. године

Манојловић долазио у Београд, како би разговарали о актуелним питањима сарадње двеју установа. Манојловић је, како сведоче његова писма упућена Цвијићу, веома уважавао председника СКА и повремено га молио да се заузме код ресорних министара у корист ЈАЗУ, како би загребачка академија у погледу финансијске подршке државе, а у складу са својим законским положајем, била третирана на исти начин као и српска. Цвијић је излазио у сусрет председнику ЈАЗУ и интервенисао код надлежних. Између осталог, предлагао је Манојловићу да и ЈАЗУ, попут СКА, организује испитивање насеља и порекла становништва. После ратна сарадња ЈАЗУ и СКА почела је, међутим, још пре него што су Гавро Манојловић и Јован Цвијић постали руководеће личности тих установа, и то 1919, када је посебан Одбор Југославенске академије саставио меморандум за Министарство просвете ради оснивања биолошке лабораторије („станице“), односно будућег Океанографског института (1930) у Сплиту. Меморандум је послат СКА како би она пред Министарством у вези са тим питањем иступила заједно са ЈАЗУ.

За помоћ и подршку председника СКА молио је и фра Лујо Марун, председник Хрватског старинарског друштва у Книну, у вези с археолошким ископавањима у Брибиру и осталим активностима из делокруга Друштва.

Ради ефикаснијег обављања одређених задатака, у оквиру СКА деловало је више различитих одбора. При крају мандата, Цвијић је био председник Етнографског одбора, члан Одбора за вођење послова у вези са Академијином новом зградом и члан Одбора за Задужбину браће Каменка и Павла Јовановића.

Пошто је често одсуствовао због послова у струци и због болести, у испуњавању дужности председника СКА Цвијићу су интензивно помагали секретари Академије Љуба Стојановић (до 1923) и, потом, Александар Белић. У преписци коју су одржавали с председником, Стојановић и Белић су га обавештавали о битним питањима, тражећи од њега, по потреби, мишљење и савет. Са њим су се консултовали нарочито о финансијским проблемима који су пратили подизање палате Академије, о штампаријама које ће штампати Академијина издања, о сарадњи с ЈАЗУ, о избору нових чланова СКА, о одлукама донетим на седницама Академије и друго. Цвијићу су, по потреби, као секретари Академије друштвених наука, односно Академије природних наука, помагали и Слободан Јовановић и Сима Лозанић.

Зграда Српске краљевске академије (данашње Српске академија наука и уметности), која је у великој мери сазидана Цвијићевим залагањем.

Једна од последњих Цвијићевих активности забележена у дневнику његове супруге Љубице, пре него што су здравствене тегобе од којих је дуго патио почеле убрзано да се погоршавају, односи се управо на СКА. Цвијић је, председавајући седницом Академије природних наука 12. маја 1926. године, добио тежак астматични напад. После тога се више никада није потпуно опоравио. Последње месеце живота провео је углавном прикован за постељу, али чак ни тада не одустајући од научног рада коме је био посвећен до самог краја.

Налазећи се на челу СКА више од пола деценије, Цвијић је допринео интензивирању њеног деловања, успостављању тешње сарадње с другим научним установама у земљи и свету, подизању угледа СКА у међународној научној заједници и поправљању њеног материјалног положаја изградњом палате у самом центру Београда. Да се послужимо речима академика Александра Белића, који се у име СКА опростио са Цвијићем после његове смрти: та установа је била нераздвојно повезана са животом и радом њеног председника, њен целокупан рад добио је „отисак Цвијићевог духа“, који је био „најснажнија научничка индивидуалност наше Академије од њена оснивања“ и управо је великим делом његова заслуга то што је Српска краљевска академија „заузела у реду светских Академија достојно место“.